

Bioetiikkaa tiiviissä paketissa Padovassa

Erasmus Mundus ohjelmassa järjestetään monen alan koulutusta Euroopassa. Nimensä mukaisesti ohjelmaan voivat osallistua sekä Euroopan unionin jäsenmaiden kansalaiset että muiden maiden kansalaiset. Erilaisia apurahoja on tarjolla näille molemmille ryhmille. Osallistuvin kolmen eurooppalaisen yliopiston yhdessä järjestämälle bioetiikkakurssille Padovassa 18.–20.4. 2012. Intensiivikurssin teemana olivat hoitoeettiset toimikunnat.

Koulutus oli osa bioetiikan maisterikoulutuskokonaisuutta. Tämän kokonaisuuden voi suorittaa 12 kuukauden kokopäiväisenä opiskeluna tai osapäiväisesti 24 kuukauden aikana. Opiskelijat ovat kolme kuukautta kerrallaan Padovan, Leuvenin ja Nijmegenin yliopistoissa järjestettävässä opetuksessa. Näiden jaksojen aikana järjestään myös ulkopuolisille avoimia intensiivikursseja, joita on esimerkiksi pediatriaan, geenitutkimukseen, palliatiiviseen hoitoon tai hoidon etiikkaan liittyen. Maisteriohjelma on ollut käynnissä muutamia kertoja ja osallistujia on ollut kaikista maanosista. Näin myös tällä kertaa ohjelmaan osallistuu esimerkiksi lääkäreitä Australiaa lukuun ottamatta joka maanosasta. Pohjoismaista ei osallistujia opettajakunnan mukaan ole aiemmin ollut.

Intensiivikursseille kootaan maailman johtavia bioetiikan asiantuntijoita opettajiksi ja myös pitkäkestoisesta koulutuksesta vastasivat ainakin Padovassa erittäin hyvin asiansa osaavat bioetikot. Kukin yliopisto esittää maisteriohjelmaan aiheet, joihin liittyvää tutkimusta

niissä tehdään. Intensiivikurssi tarjosi erinomaisen mahdollisuuden tutustua lyhyessä ajassa hoitoeettisten toimikuntien toimintaan eri puolilla maailmaa ja niihin liittyvään tutkimukseen.

Luennoitsijoista professorit Corrado Viafora Veneton alueelta Italiasta ja Anne Slowther Warwickistä, Englannista ovat olleet perustamassa ensimmäisiä hoitoeettisiä toimikuntia alueillaan ja toimivat niissä edelleen aktiivisesti. He ovat myös uranuurtajia toimikuntien keskinäisen verkostoitumisen, toiminnan arvioinnin ja jäsenten koulutuksen alueilla. Baselin yliopistossa tutkijana toimiva Katrin Ohnsorge kuvasi lisäksi muiden maiden toimintatapoja, joista erityistä huomiota sai Norja, jossa ilmeisesti ainoana maana hoitoeettiset toimikunnat ja niiden kansallinen koordinaatio ovat olleen joitakin vuosia lakisääteistä toimintaa. Suurimmassa osassa Eurooppaa ja Yhdysvaltoja hoitoeettiset toimikunnat toimivat sairaaloiden yhteydessä, vaikka ne saattavat käsitellä myös avohoitoon liittyviä kysymyksiä. Jonkin verran esillä ovat myös sosiaalihuoltoon liittyvät aiheet, vaikka jäsenet edustavatkin terveydenhuoltoa. Italiassa ja Englannissa hoitoeettisten toimikuntien jäsenistä ainakin yhden odotetaan edustavan bioetiikkaa.

Kaikissa maissa toimikuntien kannanotot ja lausunnot ovat suosituksia. Yleensä ne myös laativat ohjeita eettisesti hankalia tilanteita varten kuten kuolemaa lähestyvien lapsipotilaiden hoito tai salassapitovelvollisuus. Ajatuksia herätti myös se, että monissa maissa eettiset toimikunnat käsittelevät loppujen lopuksi varsin vähän yksittäisiä potilastapauksia vaikka ne on juuri niitä varten perustettu. Toimikuntia

ei joko tunneta, ne koetaan uhkaaviksi tai ei ylipäättään haluta ”levitellä” pulmallisia asioita hoitoyksikön ulkopuolisten pohdittavaksi.

Madridin yliopiston lääketieteen historian ja bioetiikan professori ja psykiatri Diego Garcia on kirjoittanut useita kansainvälisiä oppikirjoja bioetiikasta ja ollut vuosikausia mukana tuottamassa UNESCO:n oppimateriaaleja ja eettisiä ohjeita. Hän luennoi siitä, millaisia yhteisiä toimintamalleja terveydenhuollon eettiset toimikunnat voivat omaksua, jotta niiden toiminta olisi järjestelmälliseen harjontaan perustuvaa. Hänen mukaansa ensin on koettava yhteen olemassa olevat arkkokemukseen ja yleiseen tietämykseen perustuvat tiedot sekä niiden rinnalle tieteellisesti koetellut faktat. Kun näiden pohjalta on luotu tietopohja kulloisestakin kysymyksestä, on seuraavana vuorossa arvojen arviointi. Kuhunkin asiaan liittyvien arvojen hahmottaminen sekä hyötyjen ja haittojen analysointi ovat eettisen arvioinnin toinen keskeinen elementti. Koska toiminnalla on käytännölliset tavoitteet, on seuraava askel etsiä kompromissi, joka on käytännön realiteetit, kuten voimassaolevan lainsäädännön, huomioon ottaen mahdollinen. Garciaa kuunnellessa tulivat usein mieleen lainsäädäntöprosessit sosiaali- ja terveydenhuollossa. Niissäkin tällainen selkeä portaittainen eteneminen voisi olla hyödyksi, vaikka sitä sekoittaisivatkin poliittiset pyrkimykset. Toisaalta juuri arvojen selkeä erittely voisi olla hyödyksi myös lakiluonnosten poliittisessa arvioinnissa.

Suomessa tutkimuslupia käsittelevät eettiset toimikunnat ovat toimineet jo pitkään ja niillä on omat vakiintuneet toimintatapansa

ja tukenaan Valvirassa toimiva Tutkimuseettinen neuvottelukunta TUKIJA. Hoitoeettiset eli hoidon käytäntöihin liittyvät eettiset toimikunnat ovat Suomessa uudempia ja harvinaisempi. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE selvitti vuonna 2011 hoitoeettisten toimikuntien olemassaoloa Suomessa ja niitä löytyi muutamia sairaanhoitopiireistä. Lisäksi vastaavia toimikuntia on joissakin kaupungeissa. Kansainvälisten kokemusten ja tutkimusten valossa näyttää siltä, että näiden

toimikuntien ammattitaitoinen ja järjestäytyneet toiminta voi edistää paitsi joidenkin yksittäisten potilaiden hoidon laatua myös säästää kokonaiskustannuksissa, kun jo varhaisessa vaiheessa voidaan etsiä aktiivisesti ratkaisua eettisesti ongelmallisiin tilanteisiin. Näin voidaan myös ennakoita tulevia, vastaavia ongelmia. Tutkimusta on kuitenkin varsin vähän.

Mielenkiintoinen yksityiskohta oli myös se, että sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyössä Suomi on edelläkävijä. Silti meilläkään ei ole

hoitoeettisiä toimikuntia esimerkiksi iäkkäiden ihmisten pitkäaikais- hoidossa, josta kuitenkin tehdään paljon valituksia. Voisimmeko olla tässäkin tienraivaajia? Kaiken kaikkiaan muutaman päivän kurssi oli antoisa ja sen perusteella sekä intensiivikursseja että maisteriohjelmaa voi suositella bioetiikasta kiinnostuneille.

PÄIVI TOPO
dosentti, pääsihteeri
Valtakunnallinen sosiaali ja
terveysalan eettinen
neuvottelukunta ETENE